

Огляд законодавчих змін

Оновлення законодавства, пов'язаного з переміщенням | липень-серпень 2024 року

Прийняте законодавство

- Експериментальний проєкт із надання послуг стаціонарного догляду і підтриманого проживання
- Координація евакуації
- Допомога на проживання ВПО
- Ратифікація Римського статуту

Інші події

- Ідентифікація та повернення дітей, депортованих або вимушено переміщених
- Впровадження моделі «Барнахус»
- Органи влади із питань захисту дітей

Прийняте законодавство

Експериментальний проєкт із надання послуг стаціонарного догляду і підтриманого проживання

6 серпня 2024 року Кабінет Міністрів України прийняв [Постанову №888](#), якою запроваджено експериментальний проєкт із надання послуг **стаціонарного догляду та підтриманого проживання**¹ для ВПО похилого віку та людей з інвалідністю за принципом «гроші ходять за людиною».

Експериментальний проєкт реалізовуватиметься до 31 грудня 2025 року у співпраці з Мінсоцполітики – головним координатором програми, разом із Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю (Фонд), Нацсоцслужбою, та органами місцевої влади, в тому числі управліннями соціального захисту населення (УСЗН). Обласні адміністрації також беруть активну участь у зміцненні спроможності надавачів послуг для забезпечення ефективного та якісного надання послуг.

➤ Надавачі соціальних послуг

Згідно з законодавством з питань соціального захисту, послуги стаціонарного догляду та підтриманого проживання мають надавати надавачі соціальних послуг (НСП) - юридичні особи або фізичні особи-підприємці, належним чином зареєстровані в Реєстрі надавачів соціальних послуг.

Щоб взяти участь у пілотному проєкті, НСП повинні подати заяви до Нацсоцслужби, яка в свою чергу протягом п'яти днів проводить їх оцінку. Рішення про відповідність або невідповідність вимогам має бути повідомлене заявникам протягом наступних трьох робочих днів.

Отримавши позитивне рішення, НСП долучає його до заяви, яку направляє до Фонду.

Протягом наступних п'яти робочих днів Фонд розглядає заяву і складає перелік НСП, відібраних для пілотного проєкту. Цей перелік повинен бути опублікований на сайті Фонду.

➤ Вимоги до НСП в рамках пілотного проєкту:

- **Місцезнаходження:** Місце надання послуг має бути розташоване в межах 5 км пішки або 20 км на автомобілі до медичних, реабілітаційних або освітніх установ.

¹ Послуга підтриманого проживання, і стаціонарного догляду є окремими соціальними послугами, які надаються надавачами соціальних послуг на основі підписаного договору після оцінки індивідуальних потреб. Кожна послуга надається відповідно до стандартів: [Державного стандарту підтриманого проживання та Державного стандарту стаціонарного обслуговування](#), обидва запроваджені наказами Мінсоцполітики.

Зміст соціальної послуги **підтриманого проживання**: надання проживання, розвиток навичок самостійного життя, організація розпорядку дня та медичного обслуговування, допомога в домоволодінні (купівля, приготування їжі, прибирання), представництво інтересів, координація з фахівцями, надання інформації про соціальний захист та правова допомога. Послуги повинні бути адаптовані до індивідуальних потреб і детально описані в Індивідуальному плані.

Зміст соціальної послуги **стаціонарного догляд**: стаціонарне перебування, харчування, допомога у дотриманні особистої гігієни та самообслуговуванні, моніторинг стану здоров'я та медичне обслуговування (за призначенням), реабілітаційні послуги, а також організація повсякденної діяльності, дозвілля та психологічна підтримка.

- **Доступність громадського транспорту:** У містах найближча зупинка громадського транспорту не повинна перевищувати 800 метрів від місця надання послуг; у сільській місцевості послуги мають бути доступні пасажиром громадського транспортом.
- **Місткість:** Не більше 35 осіб для стаціонарного догляду та 8 для послуг з підтриманого проживанням.
- **Розміщення:** Одномісні або двомісні кімнати.
- **Дозвілля:** Виділений простір для відпочинку.
- **Самодостатність:** Послуги з підтриманого проживанням повинні бути організовані таким чином, щоб жителі могли самостійно готувати, їсти та прати білизну.
- **Платежі:** Для оплати послуг повинні бути доступні POS-термінали.

➤ Відповідність вимогам та отримання допомоги

Пілотний проект охоплює ВПО похилого віку та людей з інвалідністю, які (i) покинули своє постійне місце проживання на окупованих територіях або в районах, постраждалих від військових дій, або (ii) чиї будинки були зруйновані чи пошкоджені до стану непридатності для проживання внаслідок військових дій, відомості про що внесені до Державного реєстру пошкодженого або знищеного майна.

Особи, які потребують послуг, повинні звернутися до **відповідального органу соціального захисту населення (УСЗН)** у місті проживання, незалежно від наявності довідки ВПО.²

Після отримання заяви УСЗН призначить соціального менеджера або соціального працівника для допомоги заявнику. Постановою визначено, що якщо заявник за станом здоров'я не може подати заяву особисто, до нього за місцем проживання приїжджає представник УСЗН для отримання заяви.

Разом із заявою заявник повинен надати такі документи:

- *Документ, що підтверджує особу* (паспорт громадянина України, паспорт, виданий іншою країною, тимчасове посвідчення громадянина, посвідчення шукача притулку, посвідчення біженця/додаткового захисту/особи без громадянства або посвідка на постійне або тимчасове проживання);
- Ідентифікаційний номер платника податків;
- Оцінка медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) – для осіб з інвалідністю копія цього документа додається до заяви.

Протягом п'яти робочих днів після отримання заяви **УСЗН**:

- З'ясовує чи є заявник ВПО та перевіряє відповідні реєстри щодо інформації про зруйноване чи пошкоджене житло.
- Оцінює потреби особи в соціальних послугах за місцем проживання/перебування відповідно до державних стандартів, визначених Мінсоцполітики.
- Перевіряє кількість осіб, які можуть отримати фінансування в рамках проекту, на основі щомісячних оновлень на веб-сайті Фонду. У разі відсутності коштів заявнику буде відмовлено в наданні послуг за проектом; однак уповноважений орган все одно повинен забезпечити отримання ним необхідних соціальних послуг, які можуть фінансуватися за рахунок інших джерел. За запитом заява може бути повторно розглянута наступного місяця.
- Оцінює випадки, коли юридично відповідальні родичі заявника не можуть надавати йому підтримку (наприклад, якщо літня особа має дітей, які не можуть надати підтримку через військову службу, переміщення тощо).

У постанові міститься заклик до всебічної оцінки індивідуальних потреб, оцінюючи як фізичні здібності, так і розумові здібності, щоб визначити право на соціальні послуги, або **стаціонарний догляд**, або **підтримане проживання**. Для відбору людей для участі у проекті буде використовуватись бальна система. Це буде застосовуватись до різних груп, таких як люди похилого віку з інвалідністю, люди похилого віку з

² Постановою передбачено, що відсутність довідки ВПО не є підставою для відмови у наданні послуг, важливий сам факт переміщення

когнітивними порушеннями, люди з інвалідністю, а також особи з інтелектуальними або психічними порушеннями. Оцінка базуватиметься на таких критеріях, організація харчування, особиста гігієна, здоров'я, догляд за домом, правова обізнаність, безпека та поведінка в надзвичайних ситуаціях, міжособистісні стосунки та інші відповідні фактори.

Якщо особа набирає бали вище кваліфікаційного порогу відповідно до системи, вона вважатиметься такою, що не відповідає вимогам програми. Якщо вони відповідають вимогам, призначений **представник УСЗН** надає їм перелік доступних соціальних послуг і за потреби допомагає вибрати найбільш підходящий варіант. На цьому етапі представник складе рішення про надання чи ненадання підтримки в рамках експериментального проєкту. **УСЗН** авторизує рішення свого представника протягом двох робочих днів.

УСЗН надсилає рішення як заявнику, так і НСП, сприяє координації між ними, сприятиме підписанню договору про надання соціальних послуг за пілотною програмою та допоможе заявнику відкрити банківський рахунок зі спеціальним режимом використання.

Відповідно до стандартів надання соціальних послуг НСП також складає індивідуальний план соціальних послуг для кожного бенефіціара. Відповідно до принципу «гроші ходять за людиною», кошти за ці послуги будуть перераховані Фондом безпосередньо на банківський рахунок отримувача. Ці рахунки повинні мати спеціальний режим використання, оскільки допомога не може бути використана для будь-яких інших цілей. Їх не можна поповнювати з будь-якого іншого джерела, а зняття готівки заборонено. Бенефіціари використовуватимуть кошти на цих рахунках для безпосередньої оплати наданих послуг.

Контракт можна підписати на будь-який термін в рамках активного періоду впровадження проєкту. Вартість соціальних послуг може перевищувати суму, охоплену пілотною програмою; у таких випадках бенефіціари повинні сплатити будь-яку надлишкову суму самостійно.

Координація евакуації

9 серпня 2024 року Кабінет Міністрів України прийняв **Постанову №911**, якою вніс зміни до чинного законодавства з питань евакуації та створив координаційні центри з питань евакуації.

Координаційний центр з питань евакуації та ефективного реагування на масове переміщення населення³ (*далі – координаційний центр або просто – центр*) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, створеним для забезпечення координації центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органи місцевого самоврядування, військових та громадських організацій. Їх основна мета полягає в підтримці організації евакуації та координації ефективного реагування на масове переміщення населення, а також сприяння співпраці та розподіленню ресурсів.

Центри створюються на трьох рівнях: національному (Урядом⁴), регіональному (обласними адміністраціями) та місцевому (районними і місцевими адміністраціями). Центри нижчого рівня координуються вищестоящими центрами.

Центри функціонуватимуть спільно з іншими суб'єктами, залученими в евакуаційні процеси. Їх основні завдання включають:

- Сприяння координації між центральними та місцевими органами влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, військовими та громадянськими організаціями в підтримці процесів евакуації та реагування на масове переміщення.
- Визначення шляхів вирішення питань, що виникають під час евакуації та масового переселення.
- Збір та обмін кращими практиками з організації евакуації на відповідному рівні.
- Інформування населення, в тому числі осіб, що користуються особистим транспортом, про плани евакуації, а саме про час, місце та доступні варіанти транспорту. Крім того, центри інформують

³У контексті цієї постанови **реагування на масове переміщення населення** обмежується задоволенням нагальних потреб, таких як координація евакуації, управління залученими суб'єктами та забезпечення безпечного та організованого пересування людей. Однак це не охоплює подальше розміщення евакуйованих, їхню довгострокову інтеграцію чи продовження підтримки після їх переміщення.

⁴Координаційний центр на центральному рівні буде створений та діятиме відповідно до Постанови Уряду. Очікується, що деталі щодо його керівництва та учасників будуть викладені в цій Постанові.

евакуйованих про місця спільного розміщення ВПО, спеціалізовані заклади, доступний соціальний захист та підтримку, можливості в приймаючих громадах та процес повернення.

Римський статут

21 серпня 2024 року Верховна Рада ухвалила [Закон №3909-IX](#) про ратифікацію [Римського статуту Міжнародного кримінального суду \(МКС\)](#).

МКС є постійно діючою установою з повноваженнями переслідувати осіб за найтяжчі злочини, зокрема:

- геноцид,
- злочини проти людства,
- військові злочини,
- злочин агресії.

Юрисдикція МКС доповнює національне кримінальне законодавство країн.

Прийняття закону про ратифікацію не є остаточним кроком – МКС матиме юрисдикцію над Україною лише після передачі ратифікаційної грамоти на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй.

Закон містить застереження: Суд не матиме юрисдикції щодо ймовірних злочинів, скоєних українськими громадянами, протягом семи років із дати набрання чинності Статутом для України.

Ратифікація також є обов'язковою вимогою процесу вступу України до ЄС.

Допомога на проживання ВПО

30 серпня 2024 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Постанову №989](#), якою продовжив виплату допомоги на проживання ВПО ще на шість місяців. Це продовження буде автоматично застосовано до осіб, які відповідають критеріям, викладеним у постанові раніше⁵.

Протягом першого місяця після подовження, органи соціального захисту перевірятимуть, чи все ще одержувачі відповідають критеріям і можуть припинити допомогу, в разі виявлення невідповідності. Якщо продовження не застосовується автоматично, але особа має право на отримання допомоги, вона може подати відповідну заяву. Якщо під час перевірки особових справ виявлено, що особі не було автоматично продовжено виплату допомоги через Єдину інформаційну систему соціальної сфери, і вона не отримала допомоги, хоча мала на неї право, допомогу надають ретроспективно, але не раніше ніж з 1 березня 2024 року.

Постановою внесено незначні зміни до порядку оскарження рішень, прийнятих відповідальним органом із соціальних послуг. Звернення можна подати через:

- Подача заяви безпосередньо всередині системи органів соцзахисту в порядку **адміністративної процедури**.
- Спеціальне оскарження до **Нацсоцслужби**.
- Реалізація конституційного права на **судовий розгляд**.

У постанові тепер уточнюється, що адміністративні оскарження через систему соцзахисту регулюються [Законом про адміністративну процедуру](#), який спрямований на посилення прозорості та забезпечення участі сторін процесу⁶. Хоча оскарження через Нацсоцслужбу можна вважати адміністративними за своєю природою, ці дві процедури класифікуються окремо.

⁵Детальніше читайте [Огляд законодавчих змін УВКБ ООН](#)

⁶Детальніше читайте [Огляд законодавчих змін УВКБ ООН за грудень 2023 року](#)

Інші події

Ідентифікація та повернення дітей, депортованих або вимушено переміщених

Після прийняття [Постанови №551](#) щодо ідентифікації та повернення дітей, які були депортовані чи вимушено переміщені внаслідок війни⁷, Міністерство реінтеграції також видало ряд наказів. Ці накази покликані врегулювати різноманітні процеси в механізмі забезпечення постійного супроводу дітей в процесі та після їх повернення. Накази зосереджуються на конкретних аспектах догляду, забезпечуючи вжиття необхідних заходів для задоволення потреб дітей і сприяння їх реінтеграції.

[Наказ №183](#) встановлює єдину форму індивідуального плану повернення дитини. Цей план складається з 27 пунктів, призначених для збору детальної інформації, необхідної для точної ідентифікації дитини та встановлення її соціальних та медичних потреб, а також інформацію про її законних представників.

[Наказ №185](#) регулює порядок оцінки потреби дитини, що вже була повернена у житлі та встановлення необхідності покриття витрат на оплату оренди житла за рахунок коштів державного бюджету. Як захід підтримки після повернення, держава покриватиме орендну плату в випадках, коли це буде необхідно - наприклад, якщо житло дитини чи її законного представника знаходиться на окупованих територіях, або було знищено чи пошкоджено, і для неї відсутні інші житлові рішення. У таких випадках після повернення дитини Міністерство реінтеграції повинно надіслати лист до Служби у справах дітей з проханням провести оцінку умов проживання та житла дитини. Цей лист необхідно подати протягом трьох днів після повернення дитини.

Впровадження моделі «Барнахус»

26 липня 2024 року Міністерство юстиції, Міністерство внутрішніх справ, Мінсоцполітики, МОЗ та Офіс Генерального прокурора спільно видали [Наказ № 2218/5/180/523/352-Н/ 1306](#), започатковуючи пілотний проєкт зі створення центрів захисту дітей за моделлю «Барнахус» (далі – «центри Барнахус» або просто «центри»). Хоча модель «Барнахус» не є новою для України⁸, адже деякі центри вже функціонують разом із «Зеленими кімнатами»⁹, цей пілотний проєкт спрямований на уніфікацію стандартів роботи в усіх центрах.

Центр Барнахус є багатопрофільним спеціалізованим простором або структурною частиною іншого простору призначений для проведення окремих слідчих (процесуальних) дій відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Працюючи в дружньому до дитини середовищі, центри покликані мінімізувати травматизацію та надавати комплексну соціальну, психологічну, юридичну, домедичну та інші форми підтримки дітям, які є жертвами або свідками злочинів.

Незважаючи на те, що Кримінальний процесуальний кодекс містить певні положення щодо захисту прав дітей у кримінальному провадженні, впровадження міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, все ще триває. Офіс Генерального прокурора затвердив [Наказ №150/445/2077/5/187](#), в якому визначено ключові стандарти правосуддя, дружнього до дитини, що мають бути впроваджені, однак цей процес інтеграції не є завершений.

Основна мета цих центрів – забезпечити дотримання найкращих інтересів дитини під час кримінального провадження. Хоча застосовуються загальні принципи кримінального процесу, особлива увага приділяється узгодженню з принципами добробуту дітей, забезпечуючи захист прав дітей. Це гарантує, що діти будуть почуті, їхні інтереси захищені, а розслідування буде проведено в доброзичливій атмосфері, щоб уникнути повторної травми.

Дитину можуть направити та супроводити до центрів за згодою її законного представника або за згодою самої дитини. Це можуть здійснити працівники Національної поліції, інших правоохоронних органів, залучених до розслідування, державних органів, органів місцевого самоврядування або навіть довірена особа.

⁷Будь ласка, читайте більше в [Щомісячному оновленому законодавстві УВКБ ООН за травень-червень](#)

⁸Детальніше про модель «Барнахус» в Україні [можна прочитати тут](#) (українською мовою)

⁹«Зелена кімната» – спосіб, який використовується у кримінальних справах за участю дітей для проведення окремих слідчих чи процесуальних дій, таких як допит свідка чи проведення експертизи. Цей метод гарантує, що дитина перебуває в безпечному середовищі в супроводі безпечного дорослого, щоб мінімізувати стрес і тривогу. Зелена кімната складається з двох окремих кімнат у спеціалізованому приміщенні, призначених для захисту благополуччя дитини під час слідчого процесу.

Родинні зв'язки не є обов'язковою вимогою для такого направлення. Якщо центр повністю обладнаний, він зможе працювати цілодобово та приймати відвідувачів навіть у вихідні дні.

Після першого прибуття до центру як дитина, так і її законний представник отримують інформацію про доступні послуги, зокрема вторинну правову та медичну допомогу. Їм роз'яснюються процесуальні дії, які необхідно виконати в ході розслідування, та надаються письмові матеріали. Усі пояснення надаються з урахуванням віку дитини, щоб вона повністю зрозуміла процес.

Основні функції центру включають:

- Координатор забезпечує надання законним представником необхідних документів, а також допомагає зв'язатися з Центром безоплатної правничої допомоги у випадках, коли у дитини немає адвоката¹⁰.
- Центр забезпечує медичне обстеження дитини.
- Психолог оцінює психологічний стан дитини та звітує про доцільність проведення слідчих дій, включаючи необхідні адаптації з урахуванням віку, зрілості, культурних особливостей, особливих потреб, інвалідності або мови дитини. Результати надаються слідчому, дізнавачу, прокурору та міждисциплінарній групі. За можливості в слідчих діях бере участь психолог, який проводив обстеження дитини під час перебування у центрі.
- Фахівці, які входять до складу міждисциплінарної групи (у разі необхідності), можуть надавати рекомендації в межах своєї компетенції щодо організації відповідних слідчих (розшукових) і процесуальних дій.

До вказаного вище наказу додається додаток із контрольним листом оцінки готовності центру до роботи.

Органи влади із питань захисту дітей

9 серпня 2024 року Кабінет Міністрів України прийняв [Постанову №898](#), якою вніс зміни до ряду підзаконних актів з питань захисту дітей. У рамках цих змін повноваження щодо дітей були передані від Нацсоцслужби до Державної служби у справах дітей.

Отже, наразі є два основні органи, які займаються питаннями захисту дітей: Державна служба у справах дітей, яка має ширші повноваження, та Служба опіки та піклування, яка відповідно до свого мандату опікується дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, сиротами, і дітьми, позбавленими батьківського піклування, дітей без законних опікунів, а також тих, хто наразі не має законного представництва з будь-якої іншої причини.

Детальніше про оновлення законодавства за посиланнями:

[ЩОМІСЯЧНІ ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА | ОГЛЯД ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН](#)

➔ КОНТАКТИ

- Електронна пошта: UKRKI@unhcr.org
- Телефон: +38 044 288-9710

➔ Більше інформації

- УВКБ ООН в Україні:
- X:УВКБ ООН в Україні (@UNHCRUkraine) / X
- Фейсбук:www.facebook.com/UNHCRKyiv
- Instagram: www.instagram.com/unhcr_ukraine

¹⁰Відповідно до ЗУ Про БПД діти мають право на безоплатну правову допомогу в усіх послугах, які надаються БПД, включаючи захист, представництво та підготовку правових документів